

Шевчук Оксана Юрївна,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Военно-політичне керівництво більшості промислово розвинутих країн розглядають оборонно-промисловий комплекс (ОПК) як важливу складову стратегії національної безпеки та оборони країни і приділяють значну увагу захисту важливих і ефективно працюючих підприємств і організацій оборонної промисловості.

Так, згідно із Законом України «Про оборону України» підготовка держави до оборони передбачає зокрема формування та реалізацію воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави забезпечення Збройних Сил України (ЗСУ), інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів підготовленими кадрами, озброєнням, військовою та іншою технікою [1].

У свою чергу, вітчизняний ОПК не має змоги задовольнити потреби ЗСУ, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військовій техніці в умовах проведення Операції Об'єднаних сил, в особливий період, а також для забезпечення обороноздатності країни у мирний час, що загрожує національній безпеці.

Розділяємо думку Ю. Б. Данильченка про те, що серед усього спектра загроз, є корупційний вплив (як прямому, так і завуальованому, що здійснюється через внутрішніх агентів) на військову безпеку держави. Системність проявів корупції у секторі оборони України свідчить про наявність особливих, навіть певною мірою специфічних чинників, які її зумовлюють. У загальному вигляді ці чинники можна віднести насамперед до впливів на армію з боку зовнішнього надмірно корумпованого середовища всієї країни [2, с. 59].

Слід зауважити, що до основних сфер, на які загальнодержавний корупційний клімат впливає найбільше, можна віднести використання коштів оборонного бюджету та наповнення його спеціального фонду, державні закупівлі, будівництво й розподіл житла, військову освіту, управління та контроль за виконанням завдань, програм і планів, призов на військову службу, кадрову політику, миротворчу діяльність тощо.

На наш погляд, серед найбільш вразливих сфер щодо впливу загальнодержавного корупційного клімату є використання коштів оборонного бюджету, а саме – державні закупівлі для потреб оборони.

Зокрема, Transparency International – авторитетна міжнародна неурядова організація, що фокусується на антикорупції та прозорості влади і бізнесу, вважає, що через корупцію щонайменше 20 мільярдів доларів втрачається в секторі оборони щороку [3].

Так, за офіційним даними Національного антикорупційного бюро України, щонайменше як на 15 підприємствах ОПК детективами зафіксовано та викрито корпійні схеми більш ніж на один мільярд гривень. Відзначається, що найчастіше мова йде про присвоєння, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, а також закупівлю товарів за завищеними цінами через компанії-посередники [4].

Внаслідок таких дій, за попередніми оцінками детективи НАБУ, інтересам держави завдано шкоду на суму понад 620 млн. грн. та 3 млн. дол. США. Відповідно до розслідувань детективів, ключову роль у появі корупційних схем на підприємствах ОПК відіграють посадовці державних структур.

Водночас, крім розслідувань існуючих корупційних схем, детективи НАБУ запобігають появі нових. Зокрема, виявляючи корупційні ризики, відповідно до вимог чинного законодавства вони звертаються до посадовців для їхнього усунення. Приміром, у такий спосіб вдалося запобігти закупівлі за завищеними цінами паливно-мастильних матеріалів та постачання обмундирування неналежної якості. Загалом, завдяки цій діяльності детективів НАБУ, вдалося запобігти розкраданню понад 130 млн. грн [4].

Як бачимо, державні оборонні закупівлі – це та сфера оборонної діяльності, яка, як правило, є найбільш уразливою до корупційного ризику, причому цей ризик існує на будь-якому з етапів закупівельного циклу.

На оборонні закупівлі в світі витрачається близько 1,5 трільйонів доларів щорічно, і вони по праву вважаються джерелом великих корупційних махінацій. Військові закупівлі, ймовірно, – це та сфера, в якій недобросовісні політики та старші офіцери з легкістю можуть отримувати істотні особисті вигоди [5].

Міністерством оборони України державні закупівлі здійснюються як централізовано, так і децентралізовано. Причому централізовано здійснюється більша частина закупівель – на них припадає до 80% потреб.

На думку О. П. Голоти, ризиками централізованих закупівель є: маніпулювання з предметом закупівлі (коли вже спочатку, ще на етапі планування, визначається, що необхідно закупити і при цьому враховується не реальна потреба ЗСУ, а потреба реалізувати власні амбіції щодо збагачення); підготовка технічних вимог під конкретного учасника; наявність конфлікту інтересів; завищення ціни предмета закупівлі, у тому числі за рахунок маніпулювання додатковими умовами; завищення обсягів предмета закупівлі; маніпулювання на етапі формування лотів, тобто груп товарів для проведення тендеру; відсутність гарантійних зобов'язань щодо предмета закупівлі; недопоставка товарів (робіт / послуг); приймання продукції, яка не відповідає стандартам якості тощо.

У децентралізованих закупівлях ризики майже ті ж самі, але з'являється ще декілька додаткових, а саме: уникнення тендерних процедур; зайві витрати бюджетних коштів на децентралізовані закупівлі внаслідок закупівлі аналогічного майна в централізованому порядку.

Таким чином, розвиток корупційних ризиків в ОПК, зокрема в галузі державних закупівель, має суттєві негативні наслідки, в тому числі становить пряму загрозу життю бійців та звичайних громадян.

Відтак, з метою подолання корупції, створення умов для підвищення рівня функціонування оборонно-промислового комплексу, що дасть змогу задовольнити потреби ЗСУ, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військовій техніці, а також сприятиме створенню та розвитку цілісної системи оборонно-промислового комплексу на принципах збалансованості відповідно до потреб внутрішнього та зовнішнього ринку, Розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено Концепцію Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 року.

Відповідно до Концепції розв'язання зазначених проблем можливе шляхом здійснення програмно-цільових комплексних заходів, що передбачають: удосконалення процедури визначення ціни на продукцію оборонного призначення з метою запобігання корупції під час здійснення процедури закупівель за державним оборонним замовленням. А подолання корупції є одним з пріоритетних напрямів діяльності Міністерства оборони України, і воно ставить собі за мету створення стійкої та ефективної системи запобігання корупції у структурних підрозділах Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗСУ та інших органах військового управління і ЗСУ в цілому, а також в установах, організаціях, державних підприємствах та не бюджетних суб'єктах господарювання, які належать до сфери управління Міністерства оборони України.

Список використаних джерел

1. Про оборону України: закон України від 06 груд. 1991 № 1932-ХІІ // База даних Законодавство України» / Верховна Рада України. сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

2. Данильченко Ю. Б. Корупція як загроза обороноздатності України. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: Збірник матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної конференції [15 квітня 2016 року, м. Харків]. Харків: ХНУВС, 2016. С. 58–61.

3. Transparency International UK, Defence spending: how to reduce corruption risks, 2014. сайт. URL: https://www.transparency.org/news/feature/defence_spending_how_to_reduce_corruption_risks.

4. Звіт Національного антикорупційного бюро України за 1-ше півріччя 2018 року // Національне антикорупційне бюро України: сайт. URL: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_ii_pivrichchya.pdf.

5. Протидія корупційним та іншим правопорушенням у військових формуваннях України: матеріали круглого столу (19 вересня 2017 року). К.: Національна академія прокуратури України, 2017. сайт. URL: http://napu.com.ua/wp-content/uploads/2017/12/VERSTKA_protudia_korupciinum.pdf.